

DE RATIONE UNCIARUM

LIBELLUS.

Unciarum quoque divisionem nosse, quæ non minus temporibus rebusve aliis quam nummis est apta, computandis, non ignobilis inventio est. Quibus quia et dispersæ passim historiæ, et ipsa sacra Scriptura utitur, nomina pariter et figuras eorum, paucis affigere curavimus: à libra incipiens, quæ dicta est quasi libera, quod liberaliter pondera adæquat; nam neque amicum, neque inimicum, nemini favet, nisi justitiæ.

Divisio per uncias.

Libra, as, sive assis, est unciarum duodecim, et signatur ita: X, vel lb.

Deunx, sive labus, unciarum est undecim, et signatur ita: XXX , vel M .

Decunx, vel dextans, est unciarum decem, et notatur sic: XXX , vel M .

Dodrans, sive doras, est unciarum novem, et signatur ita: XX , vel M .

Bes, sive bisse, aut besse, est unciarum octo, et notatur ita: X , vel S .

Septunx, sive Septuns, est unciarum septem, et figuratur ita: S , vel D .

Semis, sive semissis, aut sextus, unciarum sex, et notatur sic: S , vel S .

Quinquunx, sive quincuns, unciarum quinque et sic denotatur: N .

Triens, sive treas, est unciarum quatuor, et sic pingitur: B .

Quadrans, sive quadras, est unciarum tres, et delineatur sic: Z .

Sextans, sive sextas, sunt unciaæ duæ, et notatur ita: J .

Sexcunx, sive sescuncia, est uncia una et semis, dicitur etiam sesquiuncia; sic notatur: Z .

Divisio per scrupulos.

Uncia est viginti quatuor scrupulorum, et notatur sic: ξ , vel Z .

Semuncia est duodecim scrupulorum, tertia pars uncia, et sic denotatur: J .

Sextulæ duæ est octo scrupulorum, et formatur ita: L .

Sicilicus est sex scrupulorum, et sic notatur D .

Sextula, sive sescla, est quatuor scrupulorum, et sic formatur: SS , aut D , vel L .

Dimidium sextulæ, est duorum scrupulorum, et sic depingitur: K .

Scrupulus, sive scripulus, habet sex siliquas, et ita notatur: D , vel E .

Sicilicus, in Sicilia primo inventus.

Siliqua, genus est farris.

Hæc (inquam) ponderum vocabula, vel characteres, non modo ad pecuniam mensurandam, verum ad quævis corpora, sive tempora demetienda conve-

niunt. Unde et ratio vel mos obtinuit ut in cantione computorum, pueri unum et duo, sæpius asse et dipondio mutantur; item tressis, quartussis, quintussis, sextussis, septussis, et cætera hujusmodi, quasi tres asses, quatuor asses profertur, et in eodem modum sequentia numerorum quam plurima. Sive igitur horam unam, sive diem integrum, sive mensem, sive annum, seu certe aliud aliquod majus minusve temporis spatium in duodecim partiri vis, ipsa duodecima pars uncia est; reliquas undecim deuncem appellant. Si in sex partiri vis, sexta pars sextans; quinque reliquæ dextans, vel (ut alii) distas vocantur. Si in quatuor, quarta pars quadrantis nomen obtinet; residuæ tres dodrantis nomen accipiunt. Et hujus disciplinæ regula solvitur, quod ple-

Brosque turbat imperitos, quia Philippus in expositione beati Job æstum maris Oceani quotidie bis venire describens, adjunxit hunc æquinoctialis horæ dodrante transmissio, tardius sine intermissione, sive die venire, sive nocte. Porro si per tria quid dividere cupis, tertiam partem trientem, duas residuas bissem nuncupabis. Si per duo, dimidium semis appellatur (duodecima autem pars assis sive libræ, est uncia, quæ habet scrupulos viginti quatuor et sextulas sex, ac siliquas centum et quadraginta quatuor; scripulus est brevis lapillus). Sic et cætera quæ verbo melius colloquentis quam scribentis stylo disci pariter et doceri queunt. Item de corporibus, sive milliarium, sive stadium, sive jugerum, sive perticam, sive etiam cubitum, pedemve aut palmum partiri opus habes, prælata ratione facies. Denique et in Exodo, dimidium cubiti semis appellatur, narrante Mose, quod habuerit arca testamenti duos semis cubitos longitudinis, et cubitum ac semissem altitudinis. Et in Evangelio, quarta pars totius mundi corporis, id est terra, mystice quadrantis nomine censetur, cum mittendo in pœnam peccatori dicitur: Non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem, id est donec luas terrena peccata, ut beatus Augustinus exponit: Hoc enim (inquit) peccator audivit, Terra es, et in terram ibis. Quarta siquidem pars distinctorum membrorum hujus mundi, et novissima terra invenitur, ut incipias a cælo, secundum aerem numeres, aquam tertiam, quartam terram. Quæ etiam in expositione ubi scriptum est: **D**erat autem Parasceve Paschæ, hora quasi sexta, hujusce disciplinæ meminit, dicens: Non jam plena erat sexta, sed quasi sexta, id est peracta quinta, et aliquid de sexta esse cœperat; nunquam autem isti dicerent quinta et quadrans, aut quinta et triens, aut quinta et semis, aut aliquid hujusmodi, si non hæ partes apud divinos auctores vulgatæ invenirentur.

BRIDFERTI GLOSSA.

Hæc, inquam. Scilicet, ut dixi, cœpil. Ponderum.

Pondus, a *pēndendo* dicitur, eo quod in *statera* librata pendeat. *Characteres*, id est, figuræ. *Non modo*, id est tantummodo ad pecunias, aurum scilicet, vel argentum, aut quodlibet metallum. Antiquorum substantia fere omnis constabat in pecoribus; etsi nunc in illis et cæteris constat, tamen nomen istud non servatur. *Unde et ratio vel mos*. Quia non solum hæc vocabula ponderum conveniunt ad pecuniam mensurandam, sed etiam ad alias res, obtinuit mos ut ponantur etiam pro nominibus numerorum, in cantione compotorum, id est quando aleam librant, quod est genus ludi. Cantio compotorum est, cum dicimus unum, duo, etc. Proprie tamen assis unam libram, dipondius duas, tressis tres, quartis quatuor significant. Sestertius olim dipondius vel dipondius et semis, quasi semis tertius, tressis quas tres asses, etc. Sequentia scilicet nomina quam plurima proferuntur usque centussis, id est centum asses. *Philippus*. Ille fuit divi Hieronymi discipulus. *Sive igitur horam*. Majus temporis spatium, si in duodecim partiri vis, ipsa duodecima pars erit uncia; majus est ut cyclus decennovenalis. Minus temporis spatium est, ut momentum, etc., ipsa duodecima pars etiam est uncia. Quidquid in xxiv partiri vis,

pars	24	appellatur	scrupulus
	12	—	semis
	2	—	triens
	16	—	bes

A	pars	6	appellatur	quadrans
		18	—	dodrans
		4	—	sextans
		20	—	dextans

Si vis partiri horam in xl, vel diem, vel aliquid hujusmodi, ipsa vero xl pars momenti nomen habet.

	pars	20	vocatur	semis
		10	—	quadrans
		50	—	dodrans

Quidquid in x partiri vis, decem ejus partes simul decuncis nomen accipiunt; similiter ejus

	pars	10	nuncupatur	decunx
		9	—	dodrans
		8	—	besse, etc.

Similiter quidquid in novem partiri vis, omnes partes simul nomen dodrantis tenent. Ablata nona parte, octo remanentes besse vocantur. Quidquid in octo partiri vis, omnes simul besse vocantur. Tolle unum, septem remanentia septunx appellantur. Haque ex consuetudine venit ut octo horæ, vel octo dies, vel octo puncti, vel octo momenta, et quidquid octies ducatur, bessem appelletur; ita novem semper dodrans appellantur, decem decunx, undecim deunx, septem septunx, sex sextans vel semis, quinque quincunx, quatuor triens; et sic de cæteris, ut in extu.

DE ARGUMENTIS LUNÆ

LIBELLUS.

Argumentum est velox approbatio rerum universalium, quæ fidem facit rei dubiæ; et est argumentum dictum, quasi argute mentis indicium, vel quasi argute inventum. Argumentum et argumentatio nec inter se differt. Argumentum enim est quod in principio libri breviter causam pandit. Argumentatio enim quæ in disputatione fidem assertionibus facit; vel argumentum dictum quod arguit mentem. Argumenta, astutiæ ingenia, quæ rei dubiæ dant fidem. Argumentum est quando aliqua ex his quæ prius dicta sunt comprobantur.

Ad feriam in Kalendis mensium inveniendam.

Si vis nosse feriam, hoc est, diem septimanæ in Kalendis mensium, cito quot regulares habet unusquisque mensis a Martio incipientis, quia in illo mense factus est mundus, et ille mensis fuit principium anni apud antiquos Romanos in tempore Romuli; et in illo mense discurrunt epactæ solis, id est concurrentes septimanæ, dies in viii Kalend. Aprilis, in cyclo xviii annorum. Martius ergo habet regulares v, Aprilis i, et reliqua usque. Februarius vi. His ergo regularibus additis concurrentibus præsentis cujuslibet anni per xxviii annos, tunc enim cyclus solis in se revertitur, totaque summa in viii divisa, quotus numerus remanserit, tota erit feria in Kalendis xii mensium. Si autem totum numerum per vii divideris. Sabbato erunt Kalendæ ipsius mensis, de cujus feria quæritur. Si vero ille numerus regularium et concurrentium simul ad vii non pervenerit, quotus numerus fuerit, tota erit feria præsens in Kalendis uniuscujusque mensis per totum annum.

Ad feriam per dies mensis inveniendam.

Si vis scire quotidie quota feria sit, computa dies a principio mensis cujusque volueris, et unum semper subtrahe, id est primum diem mensis, quia cum dicis, adde feriam quæ fuit in capite istius mensis, tunc primum diem ipsius comprehendis, quem minime duplicare debes. Similiter ibi de luna intel-

ligendum est, ubi dicitur addere ætatem lune quæ fuit in Kalendis hujus anni et mensis. Adde etiam numerum, quota feria fuerit in Kalendis ipsius mensis. Verbi gratia, si prima feria Kalendæ ipsius mensis fuerint, adde diebus præteritis unum. Si secunda feria fuerint, adde duos; si tertia, tres; et ita usque septem; et ubicunque opus fuerit, partire per septimam partem, id est in quantiscunque vicibus septem tollere potueris, quidquid remanserit super septem, talis erit feria. Si nihil remanserit, feria est.

Ad feriam per dies anni inveniendam.

Si vis scire quota sit feria, quocunque die per annum computa dies a Kalend. Januar. usque in diem de quo inquiris; et cum scieris, adde feriam quæ fuerit die Kal. Jan. et si bissextilis annus est, etiam bissexti diem postquam transierit, argumentare momento, et partire omnia per vii. Quot remanserint, talis erit feria. Si nihil remanserit, septima erit.

D Ad feriam in Kalend. Januar. per annos Domini inveniendam.

Si nosse desideras quota sit feria in Kal. Jan., sume annos ab Incarnatione Domini quotquot fuerint, his quartam partem adjice, ex his subtrahe unum; si bissextus fuerit, duos: reliquos divide per vii. Quot remanserint, talis erit feria in Kalend. Januarii.

Ad lunam in Kalendis mensium inveniendam.

Si subito invenire volueris quota luna semper in Kalendis mensis eveniat, tene regulares mensis præsentis, adde epactas ipsius anni de quo inquiris, comprehende in unum. Si usque xxx pervenerint, xxx erit luna in Kalendis. Si autem minus a xxx, ita et luna. Quod si super xxx fuerint, recide xxx; quod remanet, ipsa est luna in Kal. mensium. Hoc autem cave, ut si xxx lunatio est, xxx recidas. Si vero xxix, xxx recidas, quia ab initio anni usque ad finem, una lunatio est xxx, alia xxix. Quando autem bissextus est, vadit dies cum luna. Verbi